Bölüm 5

EĞİTİM, BECERİLERİ NASIL GELİŞTİRİR? SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE ÖRNEK UYGULAMALAR

Nurcan ÜSTÜNDAĞ ŞENER[1]
Berna ERGÜN[2]

GİRİŞ

İlkokul, akademik ve sosyal hayatın zeminini oluşturur. İlkokul sürecinde elde edilen bilgi ve beceriler bireyin yaşamında büyük öneme sahiptir. Kapsam ve hedefleri açısından öğrencinin hem okulda hem de yaşamı boyunca kullanabileceği kavram, bilgi ve beceriyi içerisinde barındıran, tarih, coğrafya, hukuk, psikoloji, felsefe, ekonomi gibi farklı bilim alanlarını içeren sosyal bilgiler de özellikle beceri öğretimi bağlamında temel eğitimin dinamiklerinden birisi olarak ön plana çıkmaktadır.

İlkokul sosyal bilgiler programında kazandırılması hedeflenen beceriler; araştırma, kanıt kullanma, karar verme, zaman ve kronolojiyi algılama, değişim ve sürekliliği algılama, yenilikçi düşünme, empati, özdenetim, iş birliği, sosyal katılım, mekânı algılama, harita kullanma, konum analizi, tablo grafik diyagram çizme ve yorumlama, finansal okur yazarlık olarak sayılabilir (MEB, 2018). "Elinden iş gelme durumu, ustalık, maharet" (sözlük.gov.tr. Er:08.06.2023) anlamı içeren beceri kavramı sanılanın aksine ezberlemeyi değil, "yapabilmeyi, uygulamayı" ifade eder. Bu doğrunun bilinmesi öğrenci açısından da öğretmen açısından da mühimdir. Öğretmen, bilginin beceriye nitelikli dönüşümü sürecinde yapılandırmacı eğitimin temelini oluşturan aktif öğrenme yöntemlerini kullanmalıdır. Öğretmenlerin sosyal bilgiler dersi kapsamındaki becerileri kazandırmak için söz konusu becerileri bilmeleri, öğretim süreci içinde beceriyi kazandıracak uygun yöntem ve teknikleri seçebilmeleri, beceri kazandırılmasında önemlidir.

[1] Doç. Dr., Marmara Üniversitesi, nsener@marmara.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-1987-1717
[2] Özel Eğitim Uzmanı, berna.e@gmail.com, ORCID iD: 0000-0002-0234-9279

SOSYAL BİLGİLER DERSİ

Her insan potansiyeli ile dünyaya gelir. Potansiyelin hayat bulabilmesi için bireyin özelliklerine uygun yapılandırılmış eğitime ve nitelikli çevreye ihtiyaç vardır. Doğumla başlayıp yaşam boyu devam eden eğitimin amacı; kendine yeten, topluma uyumlu, üretken ve nihayetinde mutlu bireyler yetiştirmektir. Bu süreç her zaman ve her yerde rastlantısal veya planlanmış olarak devam eder. Okul planlı ve kasıtlı eğitim süreçlerinin yaşandığı yerdir (Brubacher & Büyükdüvenci, 2019; Şişman, 2019).

Eğitimin genel hedefleri ve dersin özel hedefleri bağlamında sosyal bilgiler dersinin temel amacı; "etkin vatandaş" yetiştirmektir. Etkin vatandaş, kendisine ve topluma faydalı, sorumluluklarının farkında olan ve edindiği bilgileri eyleme döken bireydir. Sosyal ve siyasal katılım şeklinde iki boyutu bulunmaktadır (Coşkun, Kodal & Ersoy, 2022). Etkin vatandaş olmak için kişinin kendisi ve çevresi hakkında bilgi sahibi olmasından tutun, var olan sorunları tespit etmesi, sorunlara yönelik alternatifli çözüm yolları üretmesi, geleceği öngörebilmesi, kararlı olması, geçmişin mirasından yararlanmayı bilmesi, başka kültürlerin yaşantılarını, kültürün hangi ihtiyaçlar karşısında geliştiğini ve değiştiğini fark etmesi dahil pek çok farklı boyutlu konuları kapsamaktadır. Ders kapsamında ise, birey ve toplum, kültür ve miras, insanlar yerler ve çevreler, bilim teknoloji ve toplum, üretim dağıtım ve tüketim, etkin vatandaşlık ve küresel bağlantılar olmak üzere toplam yedi öğrenme alanı içerisinde bilgi, beceri ve değerler eğitimi iç içe verilmektedir (Öztürk & Kafadar, 2020; Otuz, Görkaş-Kayabaşı & Ekici, 2018; Taşkıran, Baş & Bulut, 2016; Baykara, 2006; Coşun, Kodal & Ersoy, 2022; MEB,2018).

SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE BECERİ EĞİTİMİ

MEB (2018) programına bakıldığında, sosyal bilgiler dersi kapsamında öğrencilere araştırma, çevre okuryazarlığı, dijital okuryazarlık, eleştirel düşünme, mekânı algılama, özdenetim, kanıt kullanma, problem çözme gibi pek çok becerinin kazandırılması hedeflenmektedir. Ülkemizde 2005 yılından beri uygulanmakta olan yapılandırmacı sistemle birlikte (Doğanay, 2008), öğrencilerin bilgi aktarılan boş bir kap değil, bilginin öznesi haline gelmiş, üst düzey düşünme becerileri gelişmiş, bilgiyi kendisi yapılandırabilen ve kullanabilen (Başar & ark., 2021) bireyler olması amaçlanmaktadır. Böylece bilgi toplumunun hızlı değişen ihtiyaçlarına uyum sağlayabilecek, problem çözme becerileri gelişmiş, kendisine yeten ve çevresi için yararlı, üretken bireyler olarak hayata katılacaklardır

(Akbaba & Aksoy, 2019; Canbaba, 2020). Dolayısıyla dersin hedeflerine ulaşmak için, öğrencilere kazandırılacak beceriler ve bu becerilerin nasıl kazandırılacağı, üzerinde durulması gereken hususlardan biri haline gelmiştir.

Ders kapsamında kazandırılması hedeflenen bilgi ve becerilerin çeşitliliğinden de anlaşılabileceği gibi, sosyal bilgiler dersi birçok disiplini içerisinde barındırmaktadır. Bu durum, öğretmenin söz konusu disiplinlere hâkim olması gerekliliğinin yanında, öğretim konusunda da çeşitli yöntem, teknik ve materyal kullanımını gündeme getirmektedir. Bu anlamda sosyal bilgiler dersinin işlenişinde öğrencinin aktif katılımını sağlayacak yöntemleri kullanmak öğretimin çok daha etkili olmasını sağlayacaktır (Doğanay, 2008; Gönenç & Açıkalın, 2016).

İlkokulda Sosyal Bilgiler Dersi ve Beceri Eğitimi

İlkokul, hayatın ileriki dönemlerinde gerekli olan becerilerin kazanılması için temel atılan yerdir (Çelikkaya, 2011). Dolayısıyla bu dönemin etkin kullanılması, öğrencilerin bilgi ve beceriyi edinmesi, kullanması ve sosyal bilgiler dersinin nihai hedefi olan "etkin vatandaş" olarak hayata katılmaları için gereklidir. MEB (2018), ilkokul 4. sınıf programına bakıldığında öğrenme alanları ile eşleştirilmiş beceriler dikkati çekmektedir. Bu beceriler aşağıdaki şekilde açıklanabilir:

❖ **Araştırma:** Bir sorunun çözümü veya merak edilen bir konunun aydınlatılması için gerekli verileri toplama, analiz, sentez, tahminde bulunma, sınama eylemlerini içeren sistematik süreçtir. Araştırma yapmak öğrenciye bilimsel süreç becerilerinin yanı sıra, eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, karar verme gibi üst düzey düşünme becerilerinin kazandırılmasına yardım eder. Öğrenci bilginin oluşturulmasına aktif katılır, öğrenmeyi öğrenir. (Alkan Dilbaz, Yanpar Yelken & Özgelen, 2016).

❖ **Kanıt Kullanma**: Bilimsel çalışmalar kanıta dayalı yapılır. Kanıta dayalı düşünme bireyselleşme sürecinde önemlidir. Kalıp düşünce ve önyargıdan uzak durmak kanıta dayalı düşüncenin gelişmesi ile mümkündür (Şahin, 2016). Kanıt kullanma becerisi aynı zamanda eleştirel düşünme, karar verme gibi üst düzey düşünme becerilerinin gelişmesini sağlar, problem çözme sürecinde önemli yer tutar.

❖ **Karar Verme**: Karar verme yaratıcılık, problem çözme, eleştirel düşünme gibi üst düzey düşünme becerilerinden biridir (Güneş, 2021). Karar verme, birden fazla eylem arasından seçim yapabilmeyi sağlayan ve hayatın akışını yönlendiren bir beceridir (Tekin & Ulaş, 2016).

❖ **Zaman ve Kronolojiyi Algılama**: Zamanı ayırt ve ifade edebilme, takvim

okuyabilme, olayları kronolojik olarak sıralayabilme, zaman şeridi verilerini okuyabilme ve zaman şeridini oluşturabilme becerilerini kapsar. Zaman ve kronolojiyi algılamada araştırma, kanıt kullanma, mekânı algılama, vb. beceriler de birlikte gelişim gösterir.

❖ **Değişim ve Sürekliliği Algılama**: Zamanın ihtiyaçlarına göre değişim kaçınılmaz bir durumdur. Bunun yanında süreklilik, geçmişte yaşananların döngüsel tekrarı da söz konusudur. Değişim ve sürekliliği algılama tarihsel olayları anlama ve aralarındaki benzer ve farklı yönleri ayırt etme, sebep sonuç ilişkilerini belirleyebilme, gelecekte olabilecekleri tahmin etme, zaman ve kronolojiyi algılama ile de ilgili bir beceridir.

❖ **Yenilikçi Düşünme**: İçinde yaşanılan toplumun sorunlarına çözüm bulabilmek, çağdaş toplumlar içerisinde yer alabilmek için değişimin farkında olmak, kabul etmek, yeni ihtiyaçları karşılayabilecek veya mevcut ihtiyaçları daha verimli şekilde karşılayabilecek bilgi ve becerilere sahip olmak gerekmektedir (Tangülü, Tosun & Topkaya, 2015).

❖ **Empati**: Kişinin, karşısındakinin duygu ve düşüncelerini anlayabilme becerisidir. İnsan sosyal bir varlıktır ve empatik olmak onu çevresine karşı duyarlı, kişiler arası ilişkilerde başarılı, insanların sorunlarını anlayabilen ve yardım edebilen bir birey haline getirir (Goleman, 2016; Doğanay, Kabapınar & Sarıcan, 2022).

❖ **Özdenetim**: Özdenetim, bireyin olaylarla ilgili tepkilerini, istek ve ihtiyaçları ile ilgili davranışlarını değerler, sosyal beklentiler, ahlaki kurallara uyacak şekle getirmesiyle, gelecekteki hedeflerini gerçekleştirebilme ihtimalini güçlendirmesi olarak tanımlanabilir (Taneri, 2022). Özdenetim, düşünce ve duyguların düzenlenmesindeki kapasiteye de bağlıdır. Bir davranışı değiştirmek veya ortaya çıkmasını engellemekle ilgili bilinçli bir çaba içerir.

❖ **İş Birliği**: Bir amaca ulaşmak, verilen bir görevin üstesinden gelmek için birden fazla kişinin birlikte hareket etmesi anlamına gelir. İş birliği söz konusu olduğunda hem kişisel ihtiyaçlar hem de grup ihtiyaçları karşılanmış olur. Ayrıca liderlik, organizasyon, kaynakların verimli kullanımı, iletişim gibi alt becerilerin de gelişmesini sağlar (Şen & Yılmaz, 2013).

❖ **Sosyal Katılım**: Topluma hizmetle ilgili çalışmalarda gönüllü olma durumu anlamına gelir. Bireyin sosyal olaylar, sorunlar konusundaki duyarlılığı, ilgi alanları hangi alanlarda faaliyet göstereceklerini belirler. Sosyal katılım ile yakın veya uzak çevre ile ilgili toplumsal sorunlara çözüm getirilir (Coşun, Kodal & Ersoy, 2022).

❖ **Mekânı Algılama**: Mekânda bulunan doğal ve beşerî oluşumları algılama olarak tanımlanabilir. Mekân, basit tanımı kişinin içinde bulunduğu yerdir ve tüm yaşamsal olaylar bir mekân içinde gerçekleşir. Örneğin mekândaki yapılaşma durumu, su kaynakları gibi doğal kaynakların yeri, toplumsal hayatın şekillenişine etkisi, mekân iklim ilişkisi gibi konuların anlaşılmasını sağlar (Taş, 2008).

❖ **Harita Kullanma**: Yaşanılan yeri doğru algılamak için yardımcı araçlardan biri de haritadır. Harita kullanabilmek için sembol okuyabilme, alana ait perspektif, yön duygusu, yer belirleme becerisi, ölçek bilgisi, yeryüzü şekillerinin bilinmesi ve haritayı yorumlayabilme becerisi gerekmektedir.

❖ **Konum Analizi**: Yer bilgisi anlamına gelir. Bir şehrin, ülkenin, gölün, doğal kaynakların, vb. enlem, boylam, yükseklik, unsurlarının birbirlerine göre durumunu anlamayı içerir (Demiralp, 2006).

❖ **Tablo, Grafik, Diyagram Çizme ve Yorumlama**: Tablo, birbiri ile ilgili bilgilerin düzenlenerek yazılması; grafik, niceliklerin çizgilerle ifadesi; diyagram ise bir olayın başlangıcından sonuna dek gelişimini gösteren grafiktir. Her üçü de görsel materyaller olması sebebi ile bilginin aktarılmasını, anlaşılmasını kolaylaştıran ifade yöntemleridir (Pala & Başıbüyük, 2019; Ermeydan,2022).

❖ **Finansal Okuryazarlık**: Finansal okur yazarlık kişinin bütçesini yönetme, gelirini doğru değerlendirebilme, akıllı şekilde birikim ve yatırım yapabilme becerisidir. Bireylerin bağımsız yaşayabilmesi ve geleceklerini garanti altına alabilmesi için finansal okuryazarlık konusunda yetkin olmaları önemlidir.

İlkokul Sosyal Bilgiler Dersi Becerilerinin Öğretimi İçin Kullanılabilecek Yöntem ve Teknikler

Yapılandırmacı eğitim anlayışının temeli aktif öğrenme yöntemlerine dayanmaktadır. Aktif öğrenme yöntemleri öğrenciyi merkeze almaktadır. Öğrenci bilgiye ulaşmak, bilgiyi düzenlemek, kullanmak veya kendisi üretmek durumundadır (Yıldırım, 2019). Yaparak yaşayarak öğrenmenin esas alındığı aktif öğrenme yöntemleri ile öğrenciler bilgi ve beceriyi içselleştirerek okul dışı yaşamlarında da kullanabilir hale geleceklerdir. Eğitimin ömür boyu devam eden bir süreç olduğunu düşündüğümüzde öğrencilerin kazandıkları beceriler, onları tüm hayatları boyunca etkili şekilde öğrenebilen, sorun çözebilen, kendisine ve topluma faydalı bireyler haline getirecektir.

Aktif öğrenmenin bir diğer özelliği öğrenciyi öğrenmeye karşı istekli hale getirmesidir. Öğretim sırasında etkin olan öğrenci, bilgiyi alma ve kullanma konusunda inisiyatif alacaktır. Bu durum bir yandan öğrencinin sorumluluk

duygusunu geliştirirken bir yandan da kendisini birey olarak hissetmesine sebep olacaktır. Öğrenci kendi ilgi ve isteklerine göre bilgiyi bulup, üretip, düzenlediğinde öğrenme ile ilgili içsel motivasyon da kendiliğinden oluşacaktır (Vural, 2004). Bunun yanında öğrenci, kendi öğrenme stiline göre kullanacağı yöntemi seçme şansı da bulacaktır ki bu da akademik başarının artmasına yardımcı olacaktır (Sarıcan, 2021). Aktif öğrenmenin hem bireysel hem de grup etkinlikleri ile yapılıyor olması, öğrencinin öz düzenleme becerileri yanı sıra empati, iş birlikçi çalışma, sosyal katılım becerilerini de geliştirecektir (Vural, 2004). Ayrıca öğrenci, öğretmeninin kendisini dinlediğini, fikirlerine değer verdiğini bildiğinde öğretmen öğrenci iletişimi de olumlu etkilenecektir (Başar & ark., 2018) ve bu durum derse ilgiyi arttıracaktır.

Aktif öğrenmede öğretmenin rolü öğrenciye rehberlik etmek, öğrenme için uygun ortamı, araç gereci hazırlamaktır. Bunun yanında kazandırılması hedeflenen bilgi ve beceriye uygun yöntem ve tekniği seçmek ve uygulamaktır. Örneğin tarihsel bir olayı her yönüyle aktarmak için eğitici drama, çevre kirliliği ile ilgili bilgi ve becerileri kazandırmak için proje, yenilikçi düşünme becerilerini kazandırmak için beyin fırtınası gibi yöntem ve teknikler uygulanabilir. Yöntem ve tekniği seçerken kazandırılması hedeflenen bilginin yanı sıra, bilginin ne kadar sürede kazandırılacağı, sınıftaki öğrenci sayısı, sınıf ve çevre şartları da etkili olacaktır.

Aşağıda, sosyal bilgiler dersi kapsamında beceri öğretiminde kullanılabilecek bazı öğretim yöntem ve tekniklerine yer verilmiştir.

Eğitici Drama

Eğitici drama, yaratıcı dramayı eğitim süreçlerinde kullanarak, katılımcılara dersin hedeflerini, yaparak yaşayarak kazandırmayı amaçlayan bir yöntemdir (Bağdatlı, 2010). Yaratıcı drama ise bir konu veya olayın, lider eşliğindeki grup üyelerinin deneyimlerinden yola çıkarak, başta rol oynama, doğaçlama gibi tekniklerden yararlanılarak canlandırılmasıdır. Eğitici dramada, seçilen konu, öğretmenin liderliğinde yaratıcı drama teknikleri kullanılarak öğretilir (Adıgüzel, 2015). Eğitici drama seçilen konuyu öğretmenin yanı sıra eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, problem çözme, karar verme gibi üst düzey düşünme becerileri, sosyal beceri, dil ve iletişim becerileri, estetik beceriler, kendini tanıma, empati becerilerinin gelişmesi için doğal bir ortam sağlar. Bu anlamda aktif öğrenmede önemli bir yer tutar.

Eğitici drama ısınma, canlandırma ve değerlendirme olmak üzere üç bölümden oluşur. Isınma aşamasında öğrenciler öğretilecek konuya bilişsel,

duyuşsal ve psikomotor olarak hazırlanırlar. Ayrıca grup dinamiği oluşturulur. Bu aşamada en çok uygulanan teknikler oyun, doğaçlama, soru cevap, tartışma olarak sıralanabilir. Isınma aşamasından sonra canlandırma aşamasına geçilir. Canlandırma aşamasında verilmek istenen konu ile ilgili doğaçlama, rol oynama, grup heykeli, rüya, lider rolde gibi teknikler uygulanır. Konuyla ilgili öğretilmek istenenler bu aşamada verilir. Canlandırma aşamasında, her canlandırmadan sonra ara değerlendirme yapılabilir. Son aşama ise değerlendirme aşamasıdır. Grup, süreçte yaşadıklarını, öğrendiklerini ve kendisini tartışma, mektup, resim, afiş gibi yöntemler kullanarak değerlendirir (Adıgüzel, 2015; Önder, 2008; McCaslin, 2016a). Yaratıcı dramada sürece tüm sınıf katılır. Öğretmen, süreçte kullanacağı teknikleri anlatılacak konu, süre, mekân özellikleri ve grup üyelerinin hazırbulunuşluğuna göre seçer.

Eğitici drama sürecinde kullanılabilecek bazı teknikler şunlardır (Önder, 2008; Adıgüzel, 2015; McCaslin, 2016):

Doğaçlama: Kişinin/grubun herhangi bir konu hakkında, verilmiş bir metne bağlı kalmadan, hayal gücünü kullanarak spontan canlandırma yapmasıdır (McCaslin, 2016b). Örneğin, öğretmen/lider öğrencileri ikili gruplara ayırıp "Yabancı bil ülkedesiniz, pazara gittiniz. Pazar tezgâhındaki bir objeyi çok beğendiniz. Almak istiyorsunuz. Ancak satıcı dilinizi bilmiyor. Bu durumu canlandırın." diyebilir.

Eş zamanlı doğaçlama: İkili gruplar oluşturulup, tüm grupların verilen konu üzerinde aynı anda doğaçlama yapmasıdır. Kalabalık gruplarda kullanışlı bir tekniktir (Adıgüzel, 2015). Örneğin "Siz bilim insanısınız. Biriniz Marsta hayat olduğunu düşünüyor, diğeriniz ise olmadığını. Aranızda tartışın." şeklinde bir yönerge verildikten sonra tüm gruplar tartışmaya geçer. İkili gruplar kendi içinde A ve B olarak ayırabilir. Önce A kişisi Marsta hayat olduğunu savunur. Bir dakika sonra şimdi B kişisi Marsta hayat olduğunu savunsun diyerek roller değiştirilebilir.

***Rol oynama*:** Rol oynamada, kişi, -mış gibi yaparak bir başka kişiliğe bürünür ve bunu doğallıkla, içtenlikle yapar (Bağdatlı, 2015). Örneğin, öğretmen "Siz bir köyün sakinlerisiniz. Uzun süredir yağmur yağmıyor. Ekinlerinizin sulanması için yeterli suyunuz yok ve tehlikedeler. Bir araya toplandınız. Buna bir çözüm getirmeye çalışıyorsunuz. Bir kısmınız az su isteyen yeni bir bitki ekmekten yana, bir diğer kısmınız ise tarlalara su getirilmesi için yatırım yapmaktan yana. Aranızda Tarım Orman Bakanlığından gelmiş yetkililer de var." şeklinde bir giriş verebilir. Öğrencilerden biri köy muhtarı, bazıları köylü, bir kısmı devlet görevlisi gibi davranabilir.

Donuk imge: Verilen tema ile ilgili tüm grubun veya küçük grupların birlikte bir imge oluşturmasıdır. İmge, grup üyelerinin vücutları ile oluşturulur (Adıgüzel, 2015). Örneğin, öğretmen "özgürlük" temasını verir ve grubun/grupların bu temayı yansıtacak bir duruş sergilemesi beklenir. Sessiz bir tekniktir.

İç ses: Bu teknik kişilerin iç dünyasını anlayabilmek, kullanılan sözlerin arka planını çözebilmek, kişilerin iç çatışmalarını anlayabilmek için kullanılır. Canlandırma sırasında grup üyesi cümlesini söyler, bir başka grup üyesi ise o cümlenin arkasında yatabilecek cümleyi söyler (Adıgüzel, 2015). Örneğin, sınıfta meslek seçimi ile ilgili bir konuda canlandırma yapılıyor olsun. Canlandırmayı yapan grup üyesi öğrenci "Ben doktor olmak istemiyorum." diyerek babasına itiraz ediyor olabilir. İç ses de bu cümle hakkında şu yorumu getirebilir: "Hasta insanlarla yan yana olmak beni üzüyor." Elbette eğitici dramada bu cümleler öğrenciye hazır verilmez. Canlandırma anında ortaya çıkar.

Afiş: Büyük veya küçük grupların verilen tema ile ilgili bir afiş hazırlamaları beklenir. Teknik değerlendirme ve canlandırma aşamalarında etkili şekilde kullanılabilir (Aykaç, 2009).

Rol içinde yazma: Bu teknikte grup üyeleri, bir kahramanın kimliğine bürünerek, kahramanın duygu ve düşüncelerini belirttiği, mektup veya günlük yazmasıdır. Tekniğin önemli özelliği, kişilerin iç dünyasının yansıtılıyor olmasıdır. Tüm grup üyeleri aynı kahramanın kimliğine bürünür (Adıgüzel, 2015). Örneğin, buluş yapmış ve bunu dünya ile paylaşmaya hazırlanan bir bilim insanının tuttuğu günlükte süreçte neler yaşadığını anlatması veya en yakın arkadaşına yazdığı mektupta buluşun sunumu ile ilgili duygu ve düşüncelerini belirtmesi istenebilir.

Lider rolde: Bu teknikte lider, kurguyu bozmadan role girebilir, rol içinde yönerge verebilir, yönlendirme yapabilir. Tekniğin amacı sürecin zenginleşmesi, canlandırmadaki tıkanıklıkların giderilmesi, tüm grup üyelerinin katılımını sağlamak ve bilgi vermektir. Teknik sayesinde grup kurgusal dünyadan çıkmadan yönerge verilmiş olur ve öğrencilerin konsantrasyonları bozulmaz (Adıgüzel, 2015). Örneğin iklim değişikliğinin işlendiği bir süreçte, lider kurgu içine bir bilim insanı olarak girebilir ve bilgi verebilir, yönlendirme yapabilir.

Pantomim: Olay, düşünce veya duyguyu söz olmaksızın vücut dili, eşya, dans, müzik ile anlatmaktadır. Pantomim yapan kişi anlatımı doğru yapmak için jest ve mimiklerini nasıl kullanacağını bilmelidir (McCaslin, 2016c). Örneğin öğrencilere, "Güneşli ve sıcak bir gün. Okula gidiyorsunuz, ulaşmanıza bir dakika kalmış. Elinizde ödev için yaptığınız karton ev maketi var. Birden bardaktan boşanırcasına bir yağmur başlıyor. Bundan sonrasını pantomim ile canlandırın." yönergesini verebilir.

Proje Yöntemi

Öğrencinin bir hipotezi veya zihninde tasarladığı konuyu ürüne dönüştürme sürecidir. Bu yöntem ile bilgi öğrenci tarafından ilk elden, yaparak yaşayarak edinilir. Yöntemde gerçek hayata dayanan bir problem ele alınır. Öğrenciler, öğretmen rehberliğinde bilgiye ulaşır, kullanır, düzenler ve bilgiyi oluşturarak sonuç elde eder. Proje sonucu elde edilen bilgi veya ürün sergi, afiş, yazılı veya sözlü anlatım gibi ortaya çıkan ürünü en iyi tanıtacak tekniklerle tüm sınıf veya okulla paylaşılır. Proje bireysel veya grup çalışmasına uygun, kısa veya uzun süreli olabilir (Kılıç & Özel, 2015).

Öğretmen projeyi seçerken günlük hayattan alınması, öğrenci seviyesine uygun olması ve öğrencinin ilgisini çekmesi, farklı çözüm yolları barındırması, düşünme becerilerini geliştirici olması, öğrencinin çeşitli kaynaklardan araştırma yapmasını gerektirmesi konularına dikkat etmelidir. Süreçte öğrenci kendi yaşantısından yararlanır (Fer & Cırık, 2007). Proje yönteminde birkaç derse ait öğrenim hedeflerine ulaşılabilir. Örneğin, "ulaşımın çevre kirliliğindeki rolünü azaltmak" isimli bir projede fen bilgisi, sosyal bilgiler, matematik, Türkçe, resim dersleri için hedefler belirlenebilir.

Eğitsel Oyun Tekniği

Bu teknik, öğrenme sürecinin eğlenceli hale getirilmesi, öğrencilerin ilgisini çekmek ve motive etmek için kullanılır. Öğrenme yaşantısı oyuna uyarlanarak bir yandan farklı duyulara hitap edilirken bir yandan da oyunun içeriğine göre iş birliği yapma, sanatsal beceriler, kendini farklı şekillerde ifade edebilme, zamanı etkin kullanma gibi beceriler de geliştirilebilir (Fer & Cırık, 2007; Kiras & Akçay, 2016). Örneğin, don ateş oyunu ile dersin konusu birleştirilebilir. Don ateş oyunu şöyle oynanır: Bir ebe seçilir. Diğer oyuncular ebeden kaçarlar. Eğer ebe oyunculardan birine dokunursa, dokunulan oyuncu ebe olur. Ancak kaçan oyuncu kendisine dokunulmadan önce don diye bağırarak olduğu yerde hareketsiz kalırsa ebelenmekten kurtulur. Kaçan oyunculardan biri, donmuş oyuncuya dokunursa donmuş oyuncu yeniden kaçmaya başlayabilir. Sınıfta işlenilen konu nesli tükenen hayvanlar ise oyunun kuralına donan oyuncunun mutlaka nesli tükenen bir hayvanın şekline benzemesi gerektiği, aksi halde donmuş kabul edilmeyeceği ve ebe olacağı şeklinde bir ek yapılabilir. Oyun, bir oyuncu ebeden kaçmak için donduğunda, ebenin don diye bağırması ve herkesin olduğu yerde kalması, ardından da ilk donan oyuncunun hangi hayvanın şeklini aldığı, doğru alıp almadığı, ebenin değişip değişmeyeceğinin karara bağlanması, verilen karara göre oyuna devam edilmesi şeklinde çeşitlendirilebilir.

Altı Şapkalı Düşünme Tekniği

Üzerinde tartışılan konu veya problem duruma farklı açılardan yaklaşmayı sağlayan bir tekniktir. Teknikte bir problem durumu tespit edilir. Bu problem durumunu çeşitli yönlerden incelemeyi sağlayan altı farklı renkte şapka vardır. Öğrenci hangi renk şapkayı giydi ise problem durumunu o rengin özelliklerine göre değerlendirir (Demirel, 2015; Şahin & Çakmak, 2016). Örneğin, öğrencilere şöyle bir problem durumu verilebilir: "X kasabasının ana gelir kaynağı, kasabanın kenarında bulunan boya fabrikasıdır. Kasaba sakinlerinin çoğu bu fabrikada çalışmaktadır. Komşu Y kasabası ise geçimini tarımla sağlamaktadır. Y kasabası sakinleri, boya fabrikasının atıklarının çevreye zarar verdiğini, suları kirlettiğini düşünmektedir. Fabrikanın kapatılmasını istemektedir. X kasabası ise başka bir gelir kaynaklarının olmadığını, fabrika kapatılırsa aç kalacaklarını söyleyerek fabrikanın kapatılmasına karşı çıkmaktadır. Atıkların, çevreye zarar vermeden ortadan kaldırılması ise pahalı bir iş olduğu için fabrika buna yanaşmamaktadır. Bu sorunu çözmek için altı kişilik bir heyet toplanır."

Şapkalar ve sembolize ettiği bakış açıları aşağıdaki gibidir (Şahin & Çakmak, 2016):

Beyaz şapka: Başlangıçta eldeki bilgilerin ne olduğunu objektif şekilde ortaya koyar. Konuyla ilgili tüm bilgiler tarafsız şekilde ortaya dökülür.

Kırmızı şapka: Konu ile ilgili duyguları ifade eder. Kırmızı şapkayı takan öğrenci, konuyla ilgili öznel, duygusal görüşlerini ifade eder.

Siyah şapka: Konu ile ilgili olumsuz, riskli yönleri ortaya koyar ve kötümserdir.

Sarı şapka: Konu ile ilgili olumlu yönleri ortaya koyar, yapıcı ve iyimserdir.

Yeşil şapka: Konu veya soruna yaratıcı ve yenilikçi çözümler üretmeye çalışır.

Mavi şapka: Sorunun çözülmesi ile ilgili ortaya konan tüm düşünceleri değerlendirir ve sonucu ortaya koyar.

Görüş Geliştirme Tekniği

Bu teknikte öğrencilerin karşıt fikir oluşturabilecekleri bir konu seçilir ve üzerinde tartışılır. Örneğin "Kafeste kuş beslenmeli mi?". Öğrenciler fikre katılma veya katılmama konusunda nedenlerini de söyleyerek görüş belirtir. Teknik, eleştirel düşünme, hoşgörülü olma, başkalarının fikirlerine saygı duyma, dinleme ve konuşma becerilerini geliştirir (Demirel, 2015).

İstasyon Tekniği

Bu teknikte öğretilmesi hedeflenen konu sınıf içinde belli alanlarda belli aşamalara ayrılır. Sınıfta istasyon sayısı kadar grup oluşturulur. Gruplar birer

istasyona geçerler ve belli bir süre o istasyondan çalıştıktan sonra yer değiştirirler. Diğer istasyonda arkadaşlarının yaptığı çalışmayı devam ettirirler. Sırayla tüm istasyonlarda çalışırlar. Ardından ortaya çıkan ürünlerin değerlendirilmesine geçilir. Sırayla iş birliği yapmayı, eksik işi tamamlamayı, bir işin aşamalarının neler olabileceğini öğrenirler (Aykaç, 2009). Örneğin tekerleğin icadı ile ilgili bir yaratıcı yazma çalışması yapılacaktır. Bu çalışmanın ana hatlarını oluşturmak için istasyon tekniğinden yararlanılacaktır. İstasyonlarda sırasıyla tekerleğin icadını gerektiren durum/olay ne/neler olabilir, tekerleği icat eden karakterler nasıl olabilir (fiziki görünüm, kişilik özellikleri, yaşları, hobileri), tekerleğin icat edildiği dönemde insanlar nasıl yaşıyor olabilir (hangi teknolojiler var, evleri nasıl, nasıl besleniyorlar, vb), tekerleğin icadı toplum hayatında ne gibi değişiklikler yapmış olabilir (çalışma süresinin kısalması, yeni icatlar, daha uzağa gidebilmek, vs.). İstasyon çalışması bittikten sonra, öğrenciler bireysel veya grup olarak, yaratıcı yazma yoluyla tekerleğin icadı hikâyesini yazarlar.

Beyin Fırtınası Tekniği

Bu teknikte öğrenciler bir konuda serbestçe, eleştirilme kaygısı olmadan, ayrıntılara çok girmeden hızlıca düşünce üretirler. Amaç konu ile ilgili çok sayıda düşünce üretilmesi ve yaratıcılığın da gelişmesidir. Bir öğrencinin düşüncesi, diğer öğrencide çağrışım uyandırabilir. İki aşamalıdır. Birinci aşamada öğrenciler çember şeklinde otururlar. Kurallar açıklanır. Buna göre konu/sorun ile ilgili herkes aklına gelen fikri/çözümü söyleyecektir. Süre belirlenir. Söylenen fikirler eleştirilmez. Bir yazıcı seçilir. Belirlenen süre içinde çok sayıda fikir ortaya çıkar. Yazıcı tüm fikirleri kaydeder. Sürenin bitiminde, ikinci aşama olan fikirlerin değerlendirilmesine geçilir. Uygun olmayan fikirler elenir. Uygun olabilecek fikirler üzerinde tartışılır. Teknikte en önemli nokta, öğrencilerin eleştirilmeyeceğini, alay edilmeyeceğini bilerek fikir üretmeleridir, bu ortam sağlanmalıdır (Fer & Cırık, 2007; Güleryüz, 2004). Örneğin, tekerlekli sandalye kullanmak zorunda olan kişilerin daha rahat seyahat edebilmeleri için nasıl çözüm üretilebilir şeklinde bir soru sorulabilir ve beyin fırtınası kullanarak fikirler üretilebilir.

İlkokul Sosyal Bilgiler Dersi Becerilerinin Öğretimi İçin Kullanılabilecek Yöntem ve Teknikler Kullanılarak Oluşturulmuş Örnek Ders Planları

ÖRNEK DERS PLANI 1

BÖLÜM I:

Ders Adı	Sosyal Bilgiler	**Sınıf**	4
Sınıf mevcudu	24	**Süre**	40+40
Öğrenme Alanı	Bilim, teknoloji, toplum		
Konu	1. Zaman İçinde Teknoloji 2. İcat Çıkaralım		

BÖLÜM II:

Öğrenci Kazanımları/ Hedef ve Davranışlar	SB.4.4.3. Kullandığı teknolojik ürünlerin mucitlerini ve bu ürünlerin zaman içerisindeki gelişimini araştırır. SB.4.4.4. Çevresindeki ihtiyaçlardan yola çıkarak kendine özgü ürünler tasarlamaya yönelik fikirler geliştirir.
Ünite Kavramları ve Sembolleri/	Teknoloji, icat, ihtiyaç
Kullanılacak Beceriler	Değişim ve sürekliliği algılama, yenilikçi düşünme
Öğretme-Öğrenme-Yöntem ve Teknikleri	Eğitici drama, anlatım, soru cevap
Kullanılan Eğitim Teknolojileri-Araç, Gereç ve Kaynakça	Boş kağıtlar (A4, A3), boya kalemleri, icatlarla ilgili bilgi kağıtları
Öğretme-Öğrenme Etkinlikleri Dersin İşlenişi	
Dikkat Çekme	**Hazırlık:** Derse başlamadan önce sıralar duvarların kenarına çekilir ve ortada olabildiğince boş alan açılır. Öğretmen, öğrencileri çember şeklinde ayakta durmaya davet eder. "Hiç zaman yolculuğu yaptınız mı?" der ve gönüllülerden yanıtları alır.
Güdüleme	Çemberde kalınır. Öğretmen, "Teknoloji nedir?" sorusunu sorar ve gönüllülerden yanıtları alır. Ardından, öğrencilere "Siz bir teknolojik ürün olsaydınız, ne olurdunuz, neden?" sorusunu sorar. İlk cevabı kendisi verir. Örneğin "Ben bir baskı makinesiyim, çünkü benim sayemde çok fazla kitap basılabilir ve herkes okuyabilir." Cevapları kendisinin bir sağından bir solundan olmak üzere tüm öğrencilerden alır.

Gözden Geçirme	Daha önceki derslerde teknoloji gelişimi ile ilgili konuşulanlar özetlenir.
Derse Geçiş	Öğretmen, "Bugün sizlerle bir zaman yolculuğu yapacağız. Bu yolculukta teknolojinin gelişimini takip edeceğiz ve değerlendireceğiz." der.
Öğretme-Öğrenme Süreci	**Isınma** -Öğretmen ve öğrenciler, çemberde kalmaya devam eder. Öğretmen, "Bu çember bir zaman makinası, üçerli grup olun ve grup üyeleri el ele tutuşsun. Şimdi makinayı çalıştırmak için birbirinizin sırtını görecek şekilde durun, gruplar el ele tutuşmaya devam etsin. Ardından yürümeye başlayın. Böylece makinanın tekerleğini çevirip istediğimiz zaman gidebiliriz." der. "Birbirinizle konuşmayın sadece gitmek istediğiniz zamanı hayal edin. Bu zaman günümüzden sonrası da öncesi de olabilir." -Yaklaşık otuz saniye sonra öğretmen, "Gideceğiniz zamana geldiniz. Sadece grup üyeleriyle ama fısıltıyla konuşabilirsiniz. Şimdi alanda dağılın ve geldiğiniz yeri inceleyin. İnsanlar nasıl yaşıyor, etrafta neler var, burası nasıl bir yer? Her tarafa bakın. İki dakika süre ile öğrenciler alanda dolaşırlar. -Öğretmen gruplara kalem ve kâğıt dağıtır. "Hangi yıla gittiniz ve etrafınızda neler gördünüz, kağıtlara yazın." der. Gezmeye devam ederek yazabilirsiniz. Üç dakika sonra öğrenciler tekrar çembere davet edilir. -Çembere giderken, yazıkları kağıtları çemberin ortasına bırakmaları ve ortaya bırakılan kağıtlardan kendilerine ait olmayan birini almaları istenir. Ardından gruplar çember otururlar. -Her grup elindeki kâğıtta yazılanları okur. Her okumadan sonra, çemberdeki öğrencilere okunanlar hakkında fikirleri sorulur. Gönüllü olanlar değerlendirmelerini yaparlar. **Canlandırma** **Donuk İmge Etkinliği** -Öğrencilerin çemberde 1'den 4'e kadar sayarak sırayla birer numara alması istenir. Aynı sayıyı söyleyenler bir araya gelirler ve toplam 4 grup oluşturulur. Gruplar sınıfta uygun birer köşeye geçerler ve her birine aşağıdaki bilgi kağıtları dağıtılır. ***Tekerleğin İcadı*** Tekerlek, daire şeklinde ve ortasından mil (çubuk) geçirilip döndürülebilen bir nesnedir. İlk olarak günümüzden yaklaşık 6.000 yıl önce, Mezopotamya'da kilden tabak, kâse, küp yapmak için bir araç olarak kullanılmaya başlandığı düşünülmektedir. Kolay hareket edebilmesi, sonrasında birçok alanda kullanılmaya başlamasını sağlamıştır.

Gözden Geçirme	Daha önceki derslerde teknoloji gelişimi ile ilgili konuşulanlar özetlenir.
Öğretme-Öğrenme Süreci	***Kâğıdın İcadı*** Kâğıt, günümüzden yaklaşık 2.000 yıl önce Çin'de bulunmuştur. Ana hammaddesi ağaçtan elde edilen selülozdur. Kâğıt bulunmadan önce insanlar kil tabletlere, duvarlara, kemik parçalarına, ağaç kabuklarına yazı yazıyorlardı. Ardından bambu kamışlar, papirüs hayvan derisinden yapılan parşömen kullanıldı. Kâğıt Çin'de bulunduktan sonra önce Asya'da sonra tüm dünyada kullanılmaya başlandı. ***Pusulanın İcadı*** Pusula, üzerinde bulunan mıknatısın iğnesi sayesinde kuzey ve güney yönlerini gösteren bir araçtır. Pusulanın ilk olarak bundan 2.200 yıl önce Çin'de kullanıldığı düşünülmektedir. Daha sonra dünyanın çeşitli yerlerine yayılmıştır. ***Tarımın İcadı*** Tarım, bitkisel ve hayvansal ürün üretilmesi, ürünlerin saklanması, işlenmesi ve satışını da içine alan faaliyettir. Tarım, bundan 11.000 yıl önce Mezopotamya denen bugünkü Irak, Suriye, Ürdün ve İsrail'i kapsayan alanda başlamıştır. Daha sonra dünyaya yayılmıştır. Tarımla birlikte göçebe hayatından yerleşik yaşama geçilmiş, köyler, şehirler kurulmaya başlanmıştır. -Ardından öğrencilere kendilerinde verilen kâğıtta yazılanları diğer gruplara göstermeden, kâğıtta yazılan icadı andıracak bir donuk imge tasarlamaları istenir. Düşünmeleri ve hazırlanmaları için beş dakika süre verilir. Süre sonunda gruplar sırayla donuk imgelerini sergilerler. Her sergileme sonrası, diğer gruplara donuk imgenin ne olabileceği, verdikleri cevabın nedeni sorulur. Ardından imgesini sergileyen grup kendi imgesini, neden bunu seçtiklerini anlatır. Tüm gruplar sunumlarını yapınca diğer etkinliğe geçilir. **Doğaçlama Etkinliği** -Gruplara kendilerine verilen icadın nasıl ortaya çıktığını, hangi ihtiyaçtan doğduğunu anlatan bir doğaçlama yapacakları söylenir. Hazırlanmaları için on dakika süre verilir. Gruplar, bilgi kağıdında yazan döneme gideceklerdir. Örneğin tekerleğin icadı için bir grubun ağır bir taşı bir yerden başka bir yere götürmek için çözüm yolu aramaları hakkında bir doğaçlama yapılabilir. Elbette buna öğrenciler karar verecektir. Etkinlik sırasında öğretmen, grupları tek tek gezerek rehberlik eder. Varsa soruları yanıtlar.

Öğretme-Öğrenme Süreci	-Gruplar sıra ile doğaçlamalarını yaparlar. Her doğaçlama sonrasında konu edilen icadın hangi ihtiyaçtan doğduğu, nasıl geliştiği, günümüzde nasıl kullanıldığı, o icat olmasaydı ne gibi zorluklar yaşanacağı konularında sınıfla tartışılır. **Değerlendirme:** ***Afiş Etkinliği*** - Gruplara A3 kağıtlar ve boya kalemleri verilir. Öğrencilerden geleceğe gitmeleri ve daha önce geçmişte yaptıkları icatların gelecekte nasıl bir şekil alacağını düşünmeleri, icadı geliştirmeleri ve geliştirilmiş icadı bir afişle tanıtmaları istenir. Yeteri kadar süre verilir. Süre bitiminde tüm afişler sergilenir ve öğrenciler tarafından gezilir. Gezi sırasında afişi yapan grup icadın geliştirilmesini anlatır. Diğer öğrencilerin fikirleri alınır. **-Özet:** Ders süresince konuşulanlar öğretmen tarafından özetlenir.
Bireysel Öğrenme Etkinlikleri	**Ödev:** Öğrencilerden sınıfta konuşulanlar dışında, insanlığa faydalı buldukları bir icatla ilgili araştırma yapmaları ve bulduklarını yazıya dökmeleri istenir.
Uyarlamalar	Süre konusunda sorun yaşanması durumunda, canlandırma etkinliklerinde dört yerine üç grup yapılabilir.

BÖLÜM III:

Ölçme-Değerlendirme	Sınıf içi değerlendirme: Ders esnasında gözlem, soru cevap. Ödev
Dersin Diğer Derslerle İlişkisi	Türkçe dersinde kompozisyon yazdırılması, resim dersinde icatlarla ilgili resim yapılması, fen bilgisi dersinde

BÖLÜM IV:

Planın Uygulanmasına İlişkin Açıklamalar **-B Planı**	Değerlendirme aşaması canlandırmaların bitiminde öğrencilerle soru cevap şeklinde yapılıp, özgün ürün tasarımı grup çalışmasına yönelik ev ödevi olarak verilir.

ÖRNEK DERS PLANI 2

BÖLÜM I

Ders Adı	Sosyal Bilgiler	**Sınıf**	4
Sınıf mevcudu	24	**Süre**	40+40
Öğrenme Alanı	Üretim, dağıtım ve tüketim		
Konu	3. Bilinçli Tüketici Olalım, 4. Ayağımızı Yorganımıza Göre Uzatalım, 5. Tüketime Evet, İsrafa Hayır		

BÖLÜM II

Öğrenci Kazanımları/ Hedef ve Davranışlar	SB.4.5.3. Sorumluluk sahibi bir birey olarak bilinçli tüketici davranışları sergiler. SB.4.5.4. Kendine ait örnek bir bütçe oluşturur. Alışveriş listesi yapar. SB.4.5.5. Çevresindeki kaynakları israf etmeden kullanır.
Ünite Kavramları ve Sembolleri	Son kullanma tarihi, taze, TSE, bütçe, alışveriş listesi
Kullanılacak Beceriler	Öz denetim, karar verme ve finansal okuryazarlık
Öğretme-Öğrenme-Yöntem ve Teknikleri	Eğitici drama, soru cevap
Kullanılan Eğitim Teknolojileri-Araç, Gereç ve Kaynakça	Boş kâğıtlar (A4), kalem, market standı için malzemeler, meyveler (bir tanesi çürük veya soyulmuş), kırtasiye malzemeleri (bir tanesinin paketi açılmış), paketli gıda (bir tanesinin tarihi geçmiş), market sepeti olarak kullanılmak üzere küçük koli/kutu 3 adet, oyuncak paralar, üzerine market yazılmış A3 kâğıt ve reyon isimleri ve kasa yazılmış A4 kağıtlar, fiyat etiketleri, post it, eş zamanlı doğaçlama metinleri, rol oynama metni.
Öğretme-Öğrenme Etkinlikleri Dersin İşlenişi	

Dikkat Çekme	**HAZIRLIK:** Derse başlamadan önce sıralar duvarların kenarına çekilir ve ortada olabildiğince boş alan açılır. Yan yana olmayan üç sıraya meyveler, paketli gıdalar ve kırtasiye ürünleri ayrı ayrı konur. Fiyat etiketleri ürünlerin yanına yapıştırılır. Duvara market yazısı asılır. Her reyona reyon adı asılır (meyve-sebze/kırtasiye/paketli gıda). Kasa olarak belirlenen yere kasa yazısı asılır ve oyuncak paralar konur. Market sepeti olarak kullanılacak kutular kasanın yanına yerleştirilir. Fiyatlandırma yapılırken, güncel olmasına dikkat edilir. Aynı işlevi olan ürünlerin farklı fiyatları olması sağlanır. Örneğin iki çeşit kurşun kalem varsa biri 3 diğer 4 TL olarak fiyatlanabilir. Öğretmen, öğrencileri çember şeklinde ayakta durmaya davet eder. "Eviniz veya kendiniz için alışveriş yapıyor musunuz? Nerelerden alışveriş yapıyorsunuz? Neler alıyorsunuz?" sorularını sorar. Gönüllülerden yanıtları alır.
Güdüleme	Öğretmen, "Sınıfta bir market kurduk, sizce bu marketi neden kurmuş olabiliriz?" diye sorar. "Birazdan sınıf marketimizden alışveriş yapacağız. Bakalım daha önce yaptığınız alışverişlerle farkı olacak mı?" der.
Gözden Geçirme	Daha önceki derslerde üretim, dağıtım, tüketim ile ilgili konuşulanlar özetlenir.
Derse Geçiş	Öğretmen, "Bugün sizinle alışveriş yaparken nelere dikkat etmeniz gerektiğini öğreneceğiz." der.
Öğretme-Öğrenme Süreci	**Isınma** ***Kavram Haritası*** -Öğrencilerin her birine birer post it ve kalem verilir. Alışveriş kelimesi ile ilgili akıllarına ilk gelen kelimeyi yazmaları istenir. Herkes kelimesini yazdıktan sonra kelimeler boş bir duvara yapıştırılır. -Öğretmen kelimelerin bir kavram haritası oluşturacak şekilde yeniden düzenlenmesi gerektiğini belirtir. Duvara alışveriş ana başlığını, alışveriş öncesi, alışveriş sırası, alışveriş sonrası alt başlıklarını yapıştırır. Öğrencilere yeni alt başlıklar bulabileceklerini söyler. Ardından öğrenciler duvardaki kelimeleri kavram haritası şeklinde düzenlerler. -Kavram haritası bittikten sonra öğrencilere, akıllarına kavram haritasına eklenebilecek başka bir kelimenin olup olmadığı sorulur ve cevaplar haritaya eklenir. -Alışveriş listesi, ihtiyaç, bütçe, taze, son kullanma tarihi, TSE gibi kelimeler eklenmedi ise öğretmen bu kelimelerin öğrenciler tarafından bulunmasına yardımcı olacak sorular sorar ve kelimelerin eklenmesini sağlar.

Öğretme-Öğrenme Süreci	**Canlandırma** ***Eş Zamanlı Doğaçlama*** -Öğrenciler çemberde ikili gruplar oluşturur ve kendi aralarında A ve B olarak ayrılırlar. Gruplara aşağıdaki doğaçlama metinleri verilir. Grup üyelerinin kişilerden birinin rolüne bürünerek metindeki tartışmayı devam ettirmesi söylenir. -Tüm gruplar aynı anda doğaçlamaya başlarlar. İki dakika sonra öğretmen grupları durdurur. Kişilerin rol değiştirmelerini ister. A'lar B, B'ler de A'nın rolüne girerek doğaçlamaya devam eder. -Bir dakika sonra öğretmen doğaçlamaları tekrar durdurur. Eliyle dokunduğu grubun doğaçlamaya devam edeceğini, diğerlerinin dinleyeceğini söyler. Bir elini havaya kaldırdığında grubun susacağını belirtir. Dokunduğu diğer grup doğaçlamasına kaldığı yerden devam edecektir. Ardından öğretmen, herhangi bir gruba dokunarak doğaçlamayı tekrar başlatır. Tüm gruplar tek tek dinlendikten sonra ara değerlendirmeye geçilir. -Öğretmen öğrencilere daha önce benzer durum yaşamış olan var mı diye sorar. Öğrencilerden tartışılan konular hakkındaki fikirlerini alır. **Doğaçlama metni 1** Cebinizde 50 TL'niz var. Bu para ile kırtasiyeye gidip kalem almanız gerekiyor. Evde hiç kaleminiz kalmamış! Kırtasiyeye gittiğinizde, aylardır istediğiniz oyuncağın rafta olduğunu görüyorsunuz. Fiyatı 50 TL. Son bir tane kalmış. Almazsanız başkası alabilir. Ama 50 TL de son paranız, babanız size bir hafta daha para vermeyecek. Kalem mi oyuncak mı almalıyım kararsızsınız. Tam kalemlere yönelirken, içeri sınıf arkadaşınız kırtasiyeye giriyor. Oyuncağı mutlaka almanız gerektiğini söylüyor. **Doğaçlama metni 2** Ebeveyninizle markettesiniz. En sevdiğiniz gofretler rafta. Anneniz ise onların sağlıksız olduğunu düşündüğü için almak istemiyor. Siz ise bir tane gofretten bir şey olmaz diyerek annenize gofretlerden alması için ısrar ediyorsunuz. ***Rol Oynama*** -Öğrenciler 3 gruba ayrılır. Tüm gruplara aşağıdaki metin verilir. "Sizler, ilkokul öğrencileri için alışveriş yaparken nelere dikkat edilmesi gerektiğini anlatacak bir broşür hazırlayacak heyetin üyelerisiniz. Broşürde alışverişle ilgili en fazla altı konudan bahsedebilirsiniz. Bu konuların neler olması gerektiğini aranızda tartışıyorsunuz."

Öğretme-Öğrenme Süreci	-Yazılı metindeki tartışmanın canlandırılması söylenir. Öğrencilere beş dakika hazırlık süresi verilir. Hazırlık süresi içerisinde öğretmen grupları dolaşarak rehberlik eder, varsa soruları yanıtlar. -Süre bitiminde gruplar sırayla canlandırmalarını yaparlar. Her canlandırma sonrası, izleyen öğrencilere canlandırma ile ilgili fikirleri sorulur. **Değerlendirme**: ***Alışveriş Etkinliği*** -Öğrencilere daha önceden hazırlanmış market reyonunu dokunmadan dikkatle incelemeleri söylenir. Yeteri kadar süre verilir. -Öğrenciler dört gruba ayrılır. Her bir gruba aynı miktarda oyuncak para verilir. Gruplara bir aile oldukları söylenir. Evin çeşitli ihtiyaçları bulunmaktadır. Bu ihtiyaçları satın almak için bütçeleri ise kendilerine verilen paradır. Hep birlikte bir alışveriş listesi yapmaları söylenir. Listeyi yaparken marketteki ürünleri dikkate almaları da belirtilir. -Tüm gruplar listelerini tamamladığında aralarından iki kişiyi seçip alışverişe göndermeleri söylenir. Seçilen kişiler alışverişlerini yaparlar. Kasiyer görevini öğretmen üstlenir. -Alışverişlerini bitiren öğrenciler evlerine (gruplarına) geri dönerler. Yapılan alışveriş grupça kontrol edilir. -Kontroller bitince, gruplar sırayla listelerinde neler olduğunu, listeyi neye göre hazırladıklarını, alışveriş sırasında nelere dikkat ettiklerini, alışveriş sonrasında neleri kontrol ettiklerini arkadaşlarına aktarırlar. Öğretmen ürünlerin tazeliği, paketlemenin iyi olması, bütçenin doğru kullanılıp kullanılmadığı, ihtiyaçların nasıl belirlendiği, gereksiz herhangi bir ürün alınıp alınmadığı, alınan ürünlerin kalitesine bakılıp bakılmadığı, fiyat tercihinin nasıl yapıldığı, son kullanma tarihine dikkat edilip edilmediği konularının üzerinde durulması için gerekli yönlendirmeleri yapar.
Bireysel Öğrenme Etkinlikleri	Ödev: Daha sonra sınıfta paylaşılmak üzere Türk Standartları Enstitüsü hakkında bilgi toplamaları istenir.

BÖLÜM III:

Ölçme-Değerlendirme	Sınıf içi değerlendirme: Ders esnasında gözlem, soru cevap. Ev çalışması
Dersin Diğer Derslerle İlişkisi	Matematik dersinde, konu ile ilgili problem çözülür. Türkçe dersinde konu ile ilgili grupla yaratıcı hikâye anlatma yapılır. Beden eğitimi dersinde bir parkur hazırlanıp parkura taze, çürük, ihtiyaç var, ihtiyaç yok gibi yazılar yazılmış kağıtlar konur. Öğrenciler doğru kağıtları toplayarak parkuru bitirirler.

BÖLÜM IV

Planın Uygulanmasına İlişkin Açıklamalar-B Planı	Değerlendirme etkinliğinde öğrencilere bir kontrol listesi verilir. Alışveriş öncesi, sırası ve sonrasında yapılabileceklerle ilgili tartışma bu kontrol listesine yazılıp anlatım liste üzerinden yapılır.

SONUÇ

Sosyal bilgiler dersi, temel hedefi olan "etkin vatandaş yetiştirmek" noktasında, salt ezbere dayalı bilgi veren yöntemler değil, öğrencilerin aktif katılımı ile bilgiyi kendilerinin oluşturduğu yöntemleri de ağırlıklı olarak kullanarak, derste edinilenlerin hayata geçirilmesini sağlayacak fırsatlar sunmaktadır. Tarih, coğrafya, psikoloji, sosyoloji, hukuk, ekonomi gibi birçok disiplini bünyesinde toplayan ders, bu disiplinlere ait bilgi ve becerilerin bütünleşik ve etkin kullanımını hedeflemektedir.

MEB (2018), programına göre ilkokul dördüncü sınıfta öğrencilere kazandırılması gereken beceriler araştırma, kanıt kullanma, karar verme, zaman ve kronolojiyi algılama, değişim ve sürekliliği algılama, yenilikçi düşünme, empati, özdenetim, iş birliği, sosyal katılım, mekânı algılama, harita kullanma, konum analizi, tablo grafik diyagram çizme ve yorumlama, finansal okur yazarlık olarak karşımıza çıkmaktadır. Beceri, yapabilmeyi içerir. O halde bu becerilerin kazandırılması için ise öğrencilere derste beceriyi kullanma şansı tanınmalıdır. Ders içi yapılacak öğrenme etkinlikleri, kullanılacak yöntem ve teknikler becerinin kullanılmasına müsaade etmelidir. Öğretmenlerin sosyal bilgiler dersinde hangi becerilerin, nasıl kazandırılacağını bilmesi ve bunu sınıf içinde uygulayabilmesi gerekmektedir. Aktif öğrenme yöntemlerinde her ne kadar bilgiyi öğrenci oluştursa da öğretmenin sınıf ortamını hazırlaması, uygun yöntem teknik ve materyalleri seçmesi, süreçte öğrencilere rehberlik etmesi hayati önem taşımaktadır.

KAYNAKÇA

Adıgüzel Ö. (2015). *Eğitimde yaratıcı drama*. Ankara: Pegem Akademi

Akbaba, B. & Aksoy, B. (2019). *Giriş, Sosyal Bilgilerde Beceri Eğitimi.* B. Aksoy, B. Akbaba, B. Kılcan (Ed.). Sosyal Bilgilerde Beceri Eğitimi içinde (s 9-17). Ankara: Pegem Akademi

Alkan Dilbaz, G., Yanpar Yelken, T. & Özgelen, S. (2016). Araştırma temelli öğrenmenin fen ve teknoloji dersine yönelik tutum ve araştırma becerileri üzerindeki etkisi. *İlköğretim Online*, 15(2), 708-722.

Aykaç N. (2009). *Öğretme ve öğrenme sürecinde aktif öğretim yöntemleri*. Ankara: Naturel Yayıncılık

Bağdatlı, M. İ. (2010). Kâzım Karabekir'in uygulamalarında yaşayarak öğrenme ve eğitici drama. *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 23, 121-140.

Başar, M., Doğan, M. C., Şener, N., Uzun, Ö. & Topal, H. (2018). İlkokulda öğretmen öğrenci iletişimi. *Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 4 (1), 1-17.

Başar, M., Gurkan, H., Avcı, A., Sökmen Bedel, N., Aktaş, A., Gündüz, M. & Soylu, A. (2021). Özel/minik mucitler 4007 tübitak bilim şenliği programının öğrenci görüşlerine göre incelenmesi. *Araştırma ve Deneyim Dergisi*, 6 (2), 122-138.

Baykara, N. (2006). *Sosyal bilgiler dersinin düşünme becerileri açısından değerlendirilmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Brubacher, J. S. & Büyükdüvenci, S. (2019). Eğitimin amaçları. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, 16 (1) , 413-426 .

Canbaba, Z. (2020). Kitap incelemesi: sosyal bilgilerde beceri eğitimi. *Sinerji Uluslararası Alan Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 1 (1), 34-39 .

Coşkun, D., Kodal, T. & Ersoy, A. (2022). Ortaokul sosyal bilgiler dersinde ve okul uygulamalarında sosyal katılım becerisinin geliştirilmesi sürecinin değerlendirilmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (55), 129-154 .

Çelikkaya, T. (2011). Sosyal bilgiler programında yer alan becerilerin kazandırılma düzeyi: öğretmen görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19 (3), 969-990 .

Demiralp, N. (2006). Coğrafya eğitiminde harita ve küre kullanım becerileri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4 (3), 323-343.

Demirel, Ö. (2015). *Öğretim ilke ve yöntemleri öğretme sanatı.* Ankara: Pegem Akademi

Doğanay, A. (2008). Çağdaş sosyal bilgiler anlayışı ışığında yeni sosyal bilgiler programının değerlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17 (2) , 77-96 .

Doğanay, T., Kabapınar, Y. & Sarıcan, E. (2022). Şanlıurfa'nın köy ilkokulunda görsel öyküyle empati becerisini geliştirmek: bir eylem araştırması . *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 55 (55), 62-86.

Ermeydan, B. (2022). Sosyal bilimlerde tablo, grafik ve şema kullanımı. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 51 (Özel sayı 1), 223-237.

Fer S. & Cırık İ. (2007). *Yapılandırmacı öğrenme kuramdan uygulamaya*. İstanbul: Morpa Yayınları

Goleman, D. (2016). *Duygusal zeka*. Çev: Banu Seçkin Yüksel. İstanbul: Varlık Yayınları

Gönenç, S. & Açıkalın, M. (2016). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler öğretiminde karşılaştıkları sorunlar ve bunlara getirdikleri çözüm önerileri. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7 (1), 26-41.

Güleryüz, H. (2004). *Yaratıcı öğrenme yaşantıları yaratıcı öğrenme ortamları.* Yaratıcı Eğitim ve Çoklu Zekâ Uygulamaları içinde (s. 87-147). Ankara: Artım Yayınları.

Güneş, F. (2012). Öğrencilerin düşünme becerilerini geliştirme. *Türklük Bilimi Araştırmaları,* TÜBAR-XXXII, 127-146.

Kılıç, İ. & Özel, M. (2015). Proje tabanlı öğrenme yönteminin fen ve teknoloji derslerinde uygulamaları hakkında öğretmen ve veli görüşlerinin incelenmesi. *Sakarya University Journal of Education*, 5 (2), 7-20.

Kiras, B. & Akçay B. B. (2016). Yedinci sınıf vücudumuzda sistemler ünitesinin öğretiminde aktif öğrenme yöntemi uygulamalarının öğrencilerin bilimsel yaratıcılığına etkisi. *International Journal of Active Leraning*, 1(2), 1-20.

MEB (2018). *Sosyal bilgiler öğretim programı*. Ankara

McCaslin, N. (2016a). *Bir Öğretim yöntemi (aracı) olarak drama.* P. Özdemir Şimşek (Ed.), İ. Metinnam & Z. Özer (Çev.). Yaratıcı drama sınıf içinde ve dışında. Ankara: Nobel

McCaslin, N. (2016b). *doğaçlama: karakterler hareket ediyor ve konuşuyor*. P. Özdemir Şimşek (Ed.). N. Aykaç (Çev.). Yaratıcı drama sınıf içinde ve dışında. Ankara: Nobel

McCaslin, N. (2016c). *Pantomim: sonraki adım.* P. Özdemir Şimşek (Ed.). N. E. Beştepe (Çev.). Yaratıcı drama sınıf içinde ve dışında. Ankara: Nobel

Pala, Ş. M. & Başıbüyük, A. (2019). Matematik becerisinin sosyal bilgiler derslerindeki harita grafik ve tablo okuma becerilerine etkisi. *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 3 (1) , 41-56.

Otuz, B., Görkaş-Kayabaşı, B. & Ekici, G. (2018). 2017 sosyal bilgiler dersi öğretim programının beceri ve değerlerinin anahtar yetkinlikler açısından analizi. *Journal of Theoretical Educational Science*, 11 (4), 944-972.

Önder, A. (2008). *Okul öncesi çocukları için eğitici drama uygulamaları.* İstanbul: Morpa Kültür Yayınları

Öztürk, C. & Kafadar, T. (2020). 2018 sosyal bilgiler öğretim programının değerlendirilmesi. *Trakya Eğitim Dergisi*, 10 (1), 112-126 .

Sarıcan, E. (2021). Are the learning styles of elementary school students related to their academic success? A study of mixed research methods. *International Journal of Psychology and Educational Studies*, 8 (4), 110-124.

Şahin, Ç. & Çakmak, N. (2016). Altı şapkalı düşünmeye ve örnek olaya dayalı çalışma yapraklarının eleştirel düşünme becerisi açısından incelenmesi: Isı ve sıcaklık. *Türkiye Kimya Derneği Dergisi Kısım C: Kimya Eğitimi*, 1 (1), 31-62.

Şahin, E. (2016). *Kanıt temelli tarih öğretiminde öğrencilerin kanıt kullanma becerileri* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Sinop: Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Şen, Ş. & Yılmaz, A. (2013). İşbirlikçi öğrenmenin kavramsal değişim üzerindeki etkisi: Bir meta analiz çalışması. *Karaelmas Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1 (1) , 21-32.

Şişman, M. (2019). *Eğitime giriş*. Ankara: Pegem Akademi

Taneri, A. (2022). Öz denetim değerinin insan hakları yurttaşlık ve demokrasi ders kitabı metinlerinde bulunma durumunun incelenmesi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19 (2), 590-599.

Taş, H. İ. (2008). Coğrafi beceriler ve bunları öğrencilere kazandırma yolları. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 13 (20) , 45-58.

Tangülü, Z. , Tosun, A. & Topkaya, Y. (2015). Ortaokul 7.sınıf öğrencilerin sosyal bilgiler dersi değişim ve sürekliliği algılama beceri düzeylerinin incelenmesi. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi,* (4) , 348-357.

Taşkıran, C., Baş K., Bulut, B. (2016). Sosyal bilgiler dersinin kendine özgü becerilerinin kazandırılma düzeyi. *Sosyal Bilimler Dergisi,* 6 (11), 1-19.

Tekin, S. & Ulaş, A. (2016). İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin karar verme becerilerine ilişkin bir araştırma. *Qualitative Studies*, 11 (3), 27-38.

Vural, B. (2004). *Öğrenci merkezli eğitim ve çoklu zekâ.* İstanbul: Hayat

Yıldırım, M. (2019). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin aktif öğrenme yöntemlerini kullanma durumları. *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 3(2), 183-204.

İnternet Kaynakları

Sozluk.gov.tr (Erişim:08.06.2023)